

Posudek diplomové práce Ondřeje Skály

Mniši theravádového buddhismu Srí Lanky: minulost a současnost

84 s textu, poznámkový aparát, bibliografie, obrazová příloha

Práce Ondřeje Skály je založena, pomínila-li bohatou a jistě dobře sestavenou bibliografii, na dlouhodobém výzkumu v „lesních“ buddhistických klášteřích a předcházela jí delší domácí příprava. Bývá celkem běžné, že diplomanti na etnologii pobývají kratší či delší dobu na různě vzdálených a různě exotických místech, avšak nepřerušovaný dvouletý pobyt není obvyklý ani pro autory disertačních prací. Je naprosto jasné, že diplomant si vybral téma, o které se hluboce zajímá a jehož zkoumání byl a je ochoten přinášet nemalé oběti.

Chtěla bych upozornit, že moje reakce na předkládanou práci je sice reakcí etnologickou, ale cítím kompetenci pouze k hodnocení obecného pojetí a formální stránky práce. Mnohem povolanější by byl orientalista nebo religionista, což z technických příčin není bohužel možné.

Domnívám se, že studium takto zvoleného tématu a způsobu výzkumu patří k tomu nejobtížnějšímu, co si lze ve společenskovědní disciplíně představit. Autor musí prožívat permanentní frustraci, pramenící z vnitřního napětí mezi jeho rozhodnutím stát se adeptem-novicem a přijmout všechny závazky, které s sebou toto postavení přináší, a zároveň být výzkumníkem, interpretem a hodnotitelem náboženského systému, životního způsobu, kultury společenství, jehož morální kodex přijal za svůj. To vše ještě v cizím jazykovém prostředí. K tomu je třeba hodně odvahy a vytrvalosti a ty je nutno po zásluze vysoce ocenit.

Autor tyto složité okolnosti nekomentuje a pouze v úvodní pasáži naznačuje, bez jakékoli osobní reflexe, že volil metodu „žítí ve výzkumu“ (living in research) charakterizovanou srílanským sociologem Ratnapalou (buddhistou?) mimo jiné i tak, že výzkumník v jisté fázi „zapomene“ na své teoretické zázemí, ztotožní se, splyne s objektem výzkumu a plně pochopí kulturu (zkoumané?) skupiny. Poté se od ní může odloučit a dál pokračovat standardními metodami. Myslím, že o tomto typu výzkumu, o praktické proveditelnosti, stupni jeho objektivitě, o etice atd. by bylo možné napsat monografii.

Práce je zhruba rozdělena na dvě části. Obsáhlý vstupní oddíl, založený jednak na původních náboženských textech, jednak na obecné historické, antropologické, etnologické a další literatuře. Je to vlastně průřez dvěma tisíciletími existence buddhismu ve vybraných kulturních, historických a geografických souvislostech. Hlavní pozornost je soustředěna pochopitelně na Srí Lanku. Přiznám se, že především pasáže o „protestantském“ buddhismu jsem přečetla s obrovským zájmem a že mi bylo trochu líto, že autor zůstává jen u náznaků jistých paralel a zobecnění, i když chápu, že centrum jeho práce je ve vlastním prožitku a vlastním výzkumu.

Tyto pasáže začínají 5. kapitolou. Čtenář získá velmi mnoho velmi zajímavých informací. Přesto v něm (může to být pocit zcela subjektivní) vzniká dojem, že tyto údaje byly před svým zveřejněním mnohokrát pečlivě zváženy. Příjímání rituál je jistě fascinující, stačí jen propojit je s příloženými fotografiemi a přidat trochu fantazie. Je dobré a zajímavé, že byl uveřejněn v češtině, ale nepřeceňovala bych toto gesto. Je to veřejná ceremonie přístupná laické veřejnosti. Dokonce si myslím, že by práci prospělo, kdyby byl zařazen jako příloha a nezatěžoval vlastní text. O skutečném vnitřním životě mnišské skupiny práce vypovídá jen

velmi málo. Nemyslím tím odkrytí zcela interních záležitostí které si každá specifická (náboženská) komunita hlídá. Mám na mysli každodennost, třeba to, jaké procento populace volí mnišský život, z jakých sociálních vrstev se rekrutují, jakou část mnichů tvoří cizinci (a jací), proč se lidé stávají mnichy ve smyslu vnitřní motivace, nikoli formálních předpokladů, jak vypadá denní program mnicha nebo jiný cyklický rozvrh, jaký je jídelníček (je vegetariánství jedinou přípustnou variantou), jaká barevná symbolika je obsažena v oděvu, proč je kladen tak velký důraz na léky, existují možnosti vznikání přátelství ve skupině, mohou se mniši volně pohybovat venku nebo přecházet z jednoho kláštera do druhého, proč se mniši vrací do běžného života a jak obvyklé to je, dívá se na mnichy se stejnou úctou i městské obyvatelstvo?

Přestože jsem se v tomto výčtu snažila nedotknout jakýchkoli pro laika tabuizovaných témat, možná jsem to nechtěně učinila i tak. Stačilo by, kdyby autor, naznačil, že se bude ze zcela pochopitelných důvodů zabývat pouze některými jasně vymezenými okruhy (spíš jejich normativní a vnější stránkou), a celý tento soubor otázek by se stal bezpředmětný.

Zároveň ovšem, právě proto, že se vynořuje tolik otazníků, je vidět, že práce je „o něčem“, že téma je originální a neobyčejně zajímavé, že toto je první větší práce, která určité bude následována dalšími.

Myslím, že Ondřej Skála se vyrovnal se svým diplomním úkolem na úrovni a předložil text, který svými kvalitami naplňuje zadání diplomového úkolu. Musím-li navrhnout předběžné hodnocení, pak velmi váhám mezi stupni velmi dobře a výborně.

Praha 15. září 2008

Doc. Irena Štěpánová, CSc.